

הלימוד היומי באמונה

מסע שורשים מעמיק בספרי היסוד של גדולי הדורות,
שבסופו אתה תדע את עיקרי האמונה של עם ישראל!

פרטים על התכנית בגוף החוברת

למה התורה שבעל פה כל כך חשובה?
למה יש מחלוקות רבות כל כך בין חכמים?
מה מטרת האדם בעולמו?
למה אגדות חז"ל נראות לעתים כל כך משונות?

על שאלות אלו ועוד עונה הרמב"ם בהקדמותיו המפורסמות. במסגרת פירושו על המשנה הקדים הרמב"ם שלוש הקדמות; הקדמה לכל פירושו על המשנה, הקדמה לפרק חלק במסכת סנהדרין והקדמה למסכת אבות. בהקדמות אלו הרמב"ם מברר את עיקרי האמונה היהודית: תורה שבעל פה, הנבואה, מטרת האדם בעולם, שלושה עשר עיקרים ועוד. הרמב"ם, הפוסק הגדול והפילוסוף המרומם, היה גם מחנך גדול של כלל ישראל. בהקדמותיו הוא מתמודד עם תפיסות זרות אשר איימו על המחשבה הטהורה של המוני בית ישראל ועוקר תפיסות שטחיות אשר השתרשו במהלך השנים. הרמב"ם מזמין אותנו לבנות מחדש את יסודות אמונתנו.

חוברת זו היא החוברת השישית בסדרת החוברות של 'לימוד יומי באמונה'. בלימוד נעשיר את עולמנו הרוחני ונקיף באופן קבוע, שיטתי ומגוון, את ספרי היסוד של אמונת ישראל.

ללמוד - להעמיק - להתחבר

עמותת 'בשביל הנשמה' הוקמה ע"י תלמידים מיישיבת מרכז הרב לאחר הפיגוע בשיבה. העמותה שמה לה למטרה לעודד ולהרבות לימוד בנושא האמונה. בשנים האחרונות הוציאה העמותה מאות אלפי חוברות לימוד יומי לבני נוער.

בשיתוף:

אתר ערוץ מאיר

Yeshiva.org.il
הפליי לזמן הפתוח

אתר ישיבה

הלימוד היומי באמונה

6

הקדמה למשנה • הקדמה לפרק חלק • שמונה פרקים

6

לימוד יומי באמונה

הקדמות הרמב"ם למשנה

הקדמה למשנה

הקדמה לפרק חלק

שמונה פרקים (מהדורת שילת)

תשרי-חשון שנה שנייה

תלמידי ישיבת מרכז הרב

יוצא לאור על ידי ארגון בשביל הנשמה

ללמוד-להעמיק-להתחבר

בשיתוף:

יוצא לאור על ידי ארגון 'בשביל הנשמה'

תלמידי ישיבת מרכז הרב

מערכת: משה שטרנברג, הרב יהושע וייסינגר.

כתביה: הרב ערן מרגלית, הרב אוריאל אבינר, הרב שלמה קורין, הרב לירן עוקשי, הרב אבישי קולין, הרב ליאור לביא, הרב אברהם בורשטיין, הרב יהודה ברגמן, הרב שי לוי, הרב ניר קייזר, הרב דביר אזולאי, הרב מנחם וייס, הרב חיים קטן, הרב יאיר רוזנבלום, הרב ירון גרופמן, הרב מיכאל לוצקי, הרב שי הירש, הרב אופיר פריד.

עורך ראשי: עזריאל שפנגנטל.

שיווק והפצה: ישראל וונדי.

סדר ועימוד: עמירם יוסף קדוש 0548-408-676.

עיצוב כריכה: צוריל גבזון 0524-435-256. יסכה אהרונז 0527-203-819.

עריכה לשונית: דוד נודל 0502-162-012, צביה נחמן 0526-020-472.

תודה לרב יצחק שילת, הרב אלישע אבינר, הרב אברהם ישראל סילבצקי, הרב יוחאי רודיק והרב אליהו דורדק. **טקסט** 'הקדמה למשנה' ו'הקדמה לפרק חלק' באדיבות הרב שלמה אבינר שליט"א. כל הזכויות שמורות לספרית חוה.

תודה לרב יצחק שילת על הרשות להשתמש במהדורתו לשמונה פרקים.

תודה למסייעים במלאכת הקודש - נתנאל רוזן, אלחנן כהן, יעקב ברין, יהודה לבנת, דוד אורליאן, דביר שרביט, ידידיה שנדורפי, מרדכי שנדורפי, ניב מדמון, נעם מרציאנו, עומר פרארי, אלירן פרארי, ישראל קפלן, יהונתן לנגה, איתי מרקוביץ, דוד גלילי, תומר אילוז, דניאל קינד, יוחנן גולד, מתניה ברנר, אריאל פשר, דביר עמאר, אביחי שמאי ולכל השותפים במלאכה.

החבורת יוצאת בשיתוף פעולה עם אתרי האינטרנט 'ישיבה' ו'מכון מאיר'.

הלימוד מוקדש לעילוי נשמת ההרוגים בפיוע במרכז הרב.

© כל הזכויות שמורות ל: 'בשביל הנשמה' (ע.ר.). מותר להעתיק ולצלם לצרכי לימוד פרטי בלבד.

לעילוי נשמת

רב קהילה ומחנך
דואג לצרכי הפרט והציבור
אוהב ארץ ישראל
וזכה לעלות אליה בסוף ימיו

הרב **משה צבי** ב"ר **דוב בער** ז"ל

נלב"ע י"ב בחשון תשמ"ח

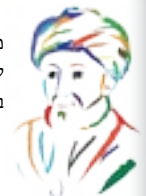
ת.נ.צ.ב.ה.

מרכז מורשת הרמב"ם

מרכז מבקרים השוכן מעל קברו של הרמב"ם בטבריה הפועל להפצת מורשת הרמב"ם. המרכז פתוח כל יום למבקרים ומוצגת בו תערוכה המגוללת את קורות חייו של הרמב"ם, חיבוריו ופועלו. במקום נערכים כנסים והשתלמויות למחנכים ולרבים אחרים.

לקבוצות וסיורים: 04-6790632 yossi@harambam.org.il
www.harambam.org.il

ארגון 'בשביל הנשמה' מודה למרכז מורשת הרמב"ם על סיועו בהוצאת החוברת

הקדמה למשנה

מבוא

הקדמות הרמב"ם למשנה הן מבוא ופתח להבנת יסודות התורה כולה. אנו עשויים לעסוק בתורה שנים רבות ועם זאת לא לשים לב לתשתית הרעיונית והרוחנית שעומדת בבסיס התורה. בהיעדר תשתית זו נתקשה להבין את הכלל שמסתתר מבעד לכל הפרטים הרבים וגם הפרטים עצמם יאבדו את הקשרם ואת מקומם המדויק במסגרת המבנה הכללי.

הראשונה מבין שלוש ההקדמות המפורסמות (שתי האחרות - הקדמה לפרק חלק והקדמה למסכת אבות), היא ההקדמה למשנה. הקדמה זו היא למעשה גם מבוא לתורה שבעל פה. התורה שבעל פה היא המסורת שנמסרת מדור לדור כחלק מלימוד התורה שבכתב. התורה שבכתב והתורה שבעל פה הן בבחינת שני רעים שאינם נפרדים. ללא המסורת, גם התורה שבכתב הינה חתומה וסתומה עבורנו. בהקדמה זו עומד הרמב"ם על ההגדרות המדויקות של התורה שבעל פה ומבדיל בין דְּרָגוֹת שונות וסוגים שונים של מסורת.

ההקדמה מתחלקת לשני חלקים - מבוא להלכה ומבוא לאגדה. בין שני החלקים האלו מבאר הרמב"ם את משמעות סידור המשנה ואת הרעיון שעומד מאחורי הסידור הזה. סדר השתלשלות התורה שבעל פה מימות משה רבנו ועד לימי הרמב"ם מהווה רקע עקרוני לדיונים המפורטים בהקדמה.

כלל הנושאים שבהם עוסק הרמב"ם בהקדמה למשנה שייכים למושג היסודי - 'תורה מן השמים'.

בחלקה הראשון של ההקדמה עוסק הרמב"ם במבנה ההלכה וביחס שבינה לבין הנבואה. בחלקה השני העוסק באגדה, דן הרמב"ם בשאלת תכלית האדם ובמשמעותה של ההלכה.

משיבים את האמונה אל הלב

כולנו מצטרפים ללימוד יומי באמונה

כדי להקיף

מסע שורשים מעמיק בספרי היסוד של גדולי הדורות

כדי לדעת

לימוד קבוע שיטתי ומגוון שבסופו תדע את עיקרי האמונה של עם ישראל

כדי להתחבר

לבורא עולם

מה המטרה? להקיף ספרי ראשונים ואחרונים העוסקים בנושאי אמונה ולבנות בתוכנו עולם אמוני עשיר ומסודר.

מתי מסיימים? המחזור הראשון יימשך עד לסוף שנת תשע"ה - שנת השמיטה.

כמה זמן לומדים? מספר דקות מדי יום.

איך לומדים? < מהבסיס: חומרי הלימוד יופצו בחוברות ובמייל.

< להבין: ביאורים להרחבה ולהעמקה.

< יחד: שיעורי אמונה בפריסה ארצית.

תוכנית השנה השניה

תשרי-חשוון: הקדמות הרמב"ם*

כסלו-שבט: מהר"ל

אדר-ניסן: דרשות הר"ן

אייר-תמוז: הרב קוק

אב -תשרי: חובות הלבבות

בהמשך

משנת הרמב"ם (אגרות, פרקי יסוד

במשנה תורה), ספר העיקרים, דרשות

הר"ן, אמונות ודעות, מהר"ל, חסידות, הרב

קוק

ועוד מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים

לצפייה בלימוד באינטרנט או לקבלת הלימוד במייל
היכנסו עכשיו לאתר ישיבה או מכון מאיר:

Yeshiva.org.il
www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

*הקדמה למסכת אבות' (שמונה פרקים) נלמדה במסגרת הלימוד היומי באמונה בשנה שעברה. היא מופיעה בחוברת אך ללא תאריך.

ביאורים

החיבור התורני הראשון של הרמב"ם הוא פירושו על המשנה. פירוש זה הוא יצירה יחודית המבארת את דברי המשנה. לפני הפירוש עצמו הרמב"ם כתב הקדמה. מטרת ההקדמה היא כפולה:

א. לבאר יסודות אמוניים ביחס לתורה שבעל פה אשר צריכים להיות התשתית הרוחנית שממנה האדם מגיע למשנה.

ב. להסביר מהם המניעים לכתיבת הפירוש של הרמב"ם ומה מטרתו וייחודו של פירוש זה.

המשנה היא תמציתה של התורה שבעל פה, לכן רוב ההקדמה מוקדשת לביור מסורת התורה שבעל פה. הרמב"ם בחר לעסוק דווקא בנושא זה הן מצד חשיבותו הרבה והן לאור המאבק העז שהיה בין חכמי ישראל לקראים. הקראים ראו בתורה שבכתב את חזות הכל וקראו תיגר על אמינותה ותוקפה של התורה שבעל פה. הרמב"ם מבסס את אמינותה של המשנה, ומחזק את התוקף שיש לדברי חכמים. כל מצווה שהקב"ה מסר למשה, מסר לו את פירושה עימה. אין פסוק שנכתב ללא פירוש מוסמך מפי הקב"ה לאותו כתוב. משה רבנו ישב באהל ולימד את אהרן וכן את כל העם. כל העם כולו שמע את פירושם של המצוות. אין כאן אוסף מצומצם של חכמים שהתורה אצלם, אלא כל העם שותף להעברת התורה שבעל פה. הרמב"ם מסכם ואומר שכל העם שמע את המצווה ופירושה ארבע פעמים. למה משה לא לימד בעצמו את העם ארבע פעמים אלא נתן לאהרן ולזקנים ללמדם שוב? האור החיים מביא (ויקרא יט, ב) שגם עניין זה הוא חלק מביור התורה. דבר מצוי הוא שכאשר שני אנשים שומעים שיעור אחד יתכן שכל אחד הבין דבר אחר. יש צורך לעמת ביניהם כדי שיתברר באופן חד משמעי מה נאמר. ודאי שביור זה צריך להיעשות בפירושה של התורה. כאשר אהרן חוזר על התורה לבניו והם לוקנים והזקנים לעם, ניתן לחוש האם יש שינוי בין מסירת פירוש המצווה ממשו רבנו לבין אלו ששמעו ממנו. באופן זה הדברים יתבררו והאמת האלוהית בפירוש המצווה תצא לאור באופן מבורר, וכך התורה שבעל פה תעבור לדור הבא ללא טעויות ומחלוקות.

הרחבות

• סדר לימוד התורה

וענין למודו לישראל היה כפי שאמר לה. דבריו אלו של הרמב"ם לקוחים מהגמרא בעירובין (דף נד:). לאחר שהגמרא מסבירה את סדר לימוד התורה ומפרטת אותה, היא שואלת "וליעיילו כולן ולילפו כולהו ממשוה" כלומר מדוע לא נכנסו כולם יחד ללמוד מפי משה רבנו. מתרצת שם הגמרא "כדי לחלוק כבוד לאהרן ובניו וכבוד לזקנים" (הכבוד הוא שכל אחד נכנס בפני עצמו). בהסבר תירוץ הגמרא נראה שהמטרה של נתינת הכבוד הייתה ללמד את בני ישראל (וממילא גם אותנו) שיש הבחנה והדרגה בין החכמים. בני ישראל היו צריכים ללמוד שהם לא במדרגת הזקנים, והזקנים הם לא במדרגת אהרן. ככל שאדם גדול יותר בתורה כך סמכותו גדולה יותר וממילא גם היחס אליו הוא בכבוד גדול יותר.

ממשיכה הגמרא שם ושואלת "וניעול אהרן וניגמר ממשו וליעיילו בניו וליגמרו מאהרן...", כלומר למה בסדר הלימוד אהרן לא למד ארבע פעמים ממשו ואז בניו ילמדו ממנו ואחר כך הזקנים מהם והזקנים ילמדו את ישראל. מתרצת הגמרא "שמשו כיוון שלמד מפי הגבורה מסתייעא מילתא", כלומר הסדר היה דווקא כך כדי שכולם, גם הזקנים וגם ישראל, ישמעו לפחות פעם אחת את התורה מפי משה רבנו. והטעם הוא שכיוון שמשו שמע מפי הקב"ה לכן מי שלומד ממנו יבין טוב יותר והדברים יתיישבו יותר בליבו.

שאלות לדיון

הרמב"ם מאריך לפרט את סדר מסירת התורה. מדוע?

"וכותבים המצוה ההיא במגלות. וישוטטו השרים על כל ישראל ללמד ולהגות, עד שיידעו בגרסא המצוה ההיא". מה ניתן ללמוד מכך להיות בדרך הלימוד?

להצלחת דניאל בן צבי אברהם ויעל שרה בת יצחק

הקדמה למשנה

א

דרך לימוד
התורה לישראל

דע, כי כל מצוה שנתן הקדוש-ברוך-הוא למשה רבנו עליו השלום, נתנה לו בפרושה: היה אומר לו המצוה, ואחר כך אומר לו פרושה וענינה, וכל מה שהוא כולל ספר התורה. וענין למודו לישראל היה כפי שאמר לה: היה משה נכנס באהל, ונכנס אליו בתחלה אהרן, ומשה היה אומר לו המצוה הנתונה לו פעם אחת ולמדהו פרושה, ויסתלק אהרן ויחזר לימין משה רבנו. ונכנסו אחריו אלעזר ואיתמר בניו, והיה משה אומר להם מה שאמר לאהרן - ויסתלקו. וישב האחד לשמאל משה רבנו והשני לימין אהרן. ואחרי כן יבואו שבועים זקנים, וילמדו משה כמו שלמד לאהרן ובניו. ואחרי כן יבאו ההמון וכל מבקש ה' וישם לפניו המצוה ההיא עד ישמעו הכל מפיו. נמצא: אהרן שומע המצוה ההיא מפי משה - ארבע פעמים, ובניו - שלש פעמים, והזקנים - שתי פעמים, ושאר העם - פעם אחת. ויסתלק משה, ויחזר אהרן לפרש המצוה ההיא אשר למד - ששמע מפי משה ארבע פעמים, כמו שאמרנו - על כל הנמצאים. ויסתלק אהרן מאתם אחרי ששמעו בניו המצוה ארבע פעמים: שלש מפי משה ואחת מפי אהרן. וחזרין אלעזר ואיתמר, אחרי שנסתלק אהרן, ללמד המצוה ההיא לכל העם הנמצאים ונסתלקו מללמד. ונמצאו שבועים הזקנים שומעים המצוה ארבע פעמים: שתיים מפי משה ואחת מפי אהרן ואחת מפי אלעזר ואיתמר. וחזרים הזקנים גם הם אחר כן להורות המצוה להמון פעם אחת. נמצאו כל הקהל שומעים המצוה ההיא ארבע פעמים: פעם מפי משה ופעם מפי אהרן ושלישית מפי בניו ורביעית מפי הזקנים.

ואחרי כן היו כל העם הולכים ללמד איש לאחיו מה ששמעו מפי משה, וכותבים המצוה ההיא במגלות. וישוטטו השרים על כל ישראל ללמד ולהגות, עד שיידעו בגרסא המצוה ההיא וירגילו לקרותה.

ויסתלק אהרן ויחזר לימין - יעזוב את מקומו וישב ליד משה רבינו. וישוטטו השרים - ראשי העם ('שרי עשרות') יפצו וילמדו בהמון. בגרסא - בעל פה.

ביאורים

למה חשובה כל כך התורה שבעל פה? למה חייבים לומר שגם היא ניתנה בסיני?

נתינתה של התורה שבכתב מחייבת שתנתן עימה גם תורה שבעל פה. ללא פירוש אלוהי לתורה שבכתב אין שום אפשרות להבין את פסוקי התורה. הרמב"ם מביא כמשל לעיקרון זה את מצוות סוכה. התורה מצווה אותנו "בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים". פסוק זה נראה בקריאה ראשונה מובן וברור, אך כשאנו ננסה ליישם אותו בפועל ניתקל בקשיים מרובים:

א. **סוכה** - מהי הסוכה? האם בית יכול לשמש כסוכה? האם זה מקום מגורי הצאן כמו שמצאנו שיעקב עשה למקנהו סוכות? או אולי זהו אוהל? וכן מהו גודלה של הסוכה? וממה עשויה?

ב. **ישיבה בסוכה** - מהי בדיוק הישיבה? האם חייבים לשבת ממש שבעה ימים ולא לקום או לשכב? האם אסור לצאת מהסוכה בימים אלו? מי חייב לשבת בסוכה?

בלעדי התורה שבעל פה התורה שבכתב אינה מובנת כלל ועיקר. אנו מוכרחים לומר שהקב"ה לא נתן לנו תורה חתומה שפירושה ניתן לסברתנו ומחשבותינו. שהרי אם כן כל אדם היה מפרש את פסוקי התורה כפי הבנתו האנושית ולא היה מגיע לכוונתו של הקב"ה בקיום מצוותיו. קיומו של פירוש אלוהי נשיתן גם הוא בסיני הוא יסוד מוכרח. ולכן תוקפה ההלכתי של התורה שבעל פה הוא כמו של התורה שבכתב. לכן לא רק אדם שקורא את פסוקי התורה נחשב כלומד תורה, אלא אף מי שלומד את פירושה של התורה, את פרקי המשנה, לומד תורה אלוהית שניתנה במעמד הר סיני מפי הגבורה.

הרחבות

• הכרחיות וחשיבות קבלת תורה שבעל פה

תורה שבעל פה היא פירוש התורה שבכתב, וכך כותב הרמב"ם בהקדמה לספרו 'משנה תורה': "כל המצוות שניתנו למשה בסיני, בפירושן ניתנו שנאמר 'ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצווה'. 'תורה' זו תורה, ו'המצווה' זו פירושה. וציונו לעשות התורה על פי המצווה. ומצווה זו היא הנקראת תורה שבעל פה".

הפסוקים פעמים רבות לא מפרטים, ולכן בלי הפירוש שלהם (תורה שבעל פה) לא היינו יכולים לקיימם ולממשן למעשה. כדוגמה לדבר מביא הרמב"ם את מצוות סוכה, אך הדבר נכון גם בנוגע לשאר מצוות ולפסוקים רבים. פירוש זה ניתן למשה רבנו יחד עם תורה שבכתב והיא עברה מדור לדור במסורת מאב לבן ומרב לתלמיד.

כותב בעל ספר העיקרים: "ומאשר כל דבר הנכתב, מאיזה מין שיהיה, כבר אפשר שיובן בשתי הבנות מתחלפות (מנוגדות), עד שאפשר שתהיה ההבנה האחת מסכמת לכוונת האומר והשנייה מתחלפת לה מכל וכל, כמו 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד', שהעברים (יהודים) יבינו ממנו האחדות הגמורה והנוצרים יפרשו אותו על כוונת השילוש. בעבור זה היה מחויב, כדי שתורת ה' תובן על הכוונה הראויה, שבתת ה' יתברך אותה אל משה בכתב, יפרש אותה לו על הכוונה הראויה, וכן משה ליהושע ויהושע לזקנים וכן דור אחר דור - כדי שלא ייפול שום ספק בהבנת הכתוב. ולפירוש הזה שמסר משה ליהושע הוא שקראו תורה שבעל פה לפי שאי אפשר שיבוא פירוש זה בכתב כי בכתב ייפול הספק שאמרנו" [מאמר ג, כג].

שאלות לדיון

מה אנו יכולים ללמוד על מצוות השמיטה מכך שהתורה מלמדת אותנו ממצווה זו שכל פרטי התורה נמסרו מסיני?

הרמב"ם מביא כאן את פרטי הלכות סוכה, האם ראוי להבין מהו טעמה הרעיוני של כל הלכה וכל פרט?

ואחר כך ילמדו פרושי המצווה ההיא הנתינה מאת השם. והפרוש ההוא היה כולל ענינים. והיו כותבים המצווה ולומדים על פה הקבלה°. וכן אמרו רבותינו ז"ל בברייתא: "וידבר ד' אל משה בהר סיני" (ויקרא כה א), מה תלמוד לומר 'בהר סיני', והלא כל התורה כלה נאמרה מסיני? אלא לומר לה: מה שמטה נאמרה בכלליה ובפרטיה ודקדוקיה מסיני, אף כל המצוות נאמרו כלליהן ופרטיהן ודקדוקיהן מסיני.

והנה לה מִשָּׁל: הקדוש-ברוך-הוא אָמַר לְמֹשֶׁה: "בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים" (ויקרא כג מב). אחר כך הוֹדִיעַ שֶׁהִסְכָּה הַזֹּאת חוֹבָה עַל הַזְּכָרִים לֹא עַל הַנְּקִיבוֹת, וְשָׁאִין הַחוֹלִים חַיִּיבִים בָּהּ וְלֹא הוֹלְכִי דֶרֶךְ, וְשָׁלֹא יִהְיֶה סִפּוּכָה אֲלֵא בְּצִמְח הָאֶרֶץ, וְלֹא יִסְכְּנָה בְּצִמְר וְלֹא בְּמִשִּׁי וְלֹא בְּכֻלָּם - אֲפֹלוּ מֵאֲשֶׁר תִּצְמִיחַ הָאֶרֶץ, כְּגוֹן: הַכֶּסֶתוֹת וְהַפְּרִים וְהַבְּגָדִים. וְהוֹדִיעַ שֶׁהֶאֱכִילָה וְהִשְׁתִּיָּה וְהִשְׁנָה בָּהּ כָּל שְׁבַעָה - חוֹבָה, וְשָׁלֹא יִהְיֶה בְּחֻלְלָה פְּחוֹת מְשַׁבְּעָה טְפָחִים אֶרֶץ עַל שְׁבַעָה טְפָחִים רָחֵב, וְשָׁלֹא יִהְיֶה גִבָּה הִסְכָּה פְּחוֹת מְעַשְׂרָה טְפָחִים. וְכֵאֲשֶׁר בָּא הַנְּבִיא° עָלָיו הַשְּׁלוֹם, נִתְּנָה לוֹ הַמִּצְוָה הַזֹּאת וּפְרוּשָׁהּ. וְכֵן הִשֵּׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת הֵם וּפְרוּשָׁם: הַמִּצְוֹת - בְּכֶתֶב, וְהַפְּרוּשׁ - עַל פִּה.

מצוות סוכה